

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор НУБВІУ України
професор **І. С. Ніколаєнко**
2021 р.

**ПРОГРАМА
ВСТУПНИХ ВИПРОБУВАНЬ**
з комплексу фахових дисциплін для вступників на освітньо-
наукову програму «Історія та археологія» підготовки
фахівців рhD доктор філософії за спеціальністю
032 «Історія та археологія»

Голова комісії

/ В. Шинкарук /

Гарант освітньо-наукової програми

/ В. Стрілець /

Програма вступних випробувань на програму підготовки фахівців рhD (доктор філософії) зі спеціальності 032 «Історія та археологія» – К.: Національний університет біоресурсів і природокористування України, 2021 р.

Програму вступних випробувань на програму підготовки фахівців рhD (доктор філософії) зі спеціальності 032 «Історія та археологія» розроблено відповідно до освітньо-наукової програми і навчального плану Національного університету біоресурсів і природокористування України та призначено особам, що здобули освітній ступінь магістра або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста і вступають на спеціальність «Історія та археологія» для здобуття наукового ступеня доктора філософії.

Розробники:

Стрілець В. В., д-р іст. наук, професор кафедри міжнародних відносин і суспільних наук, гарант програми;

Білан С. О., д-р іст. наук, завідувач кафедри міжнародних відносин і суспільних наук;

Кравченко Н. Б., канд. іст. наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук;

Лановюк Л. П., канд. іст. наук, доцент кафедри міжнародних відносин і суспільних наук.

ЗМІСТ

1.ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	3
2.СТРКТУРА ІСПИТУ.....	4
3.ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО ЗАВДАННЯ.....	5
4.КРИТЕРІЇ ОІНЮВАННЯ.....	6
5.НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ, ВИНЕСЕНИЙ НА ІСПИТ.....	9

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму для вступного іспиту зі спеціальності 032 «Історія та археологія» складено відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України, закону України від 06 вересня 2014 р. «Про вищу освіту», постанови КМ України від 23 березня 2016 р. № 261 (за редакцією від 19.04.2019 № 261) «Про затвердження порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)» та наказу Міністерства освіти і науки України від 15.10.2020 року № 1274 «Про затвердження Умов прийому на навчання для здобуття вищої освіти в 2021 році році», правил прийому до аспірантури Національного університету біоресурсів та природокористування України, протокол № 5 від 27 грудня 2019 року.

Вступне випробування зі спеціальності 032 Історія та археологія мають на меті виявлення рівня фахової підготовки вступників до аспірантури Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Попередній освітній ступінь спеціаліста або магістра і вимоги до професійного відбору кандидатів на навчання передбачають, що особа, яка виявляє бажання навчатися на третьому рівні вищої освіти за спеціальністю 032 Історія та археологія, повинна мати повну вищу освіту за спеціальністю

032 Історія та археологія, 014 Середня освіта (Історія) або іншими спеціальностями, що підтверджується відповідним документом державного зразка.

Вступне випробування проводиться у формі усного екзамену.

Порядок проведення і програму вступного випробування визначає Національний університет біоресурсів і природокористування України на засадах нормативних і методичних рекомендацій Міністерства освіти і науки України. Програма вступного випробування з історії України відповідає рівню компетентностей освітнього ступеня «магістр». Запропоновані питання вступних випробувань розроблені викладачами кафедри міжнародних відносин і суспільних наук на основі програми навчальної дисципліни «Історія України».

На вступне випробування для вступників в аспірантуру виносяться найбільш істотні блоки змістових модулів курсу «Історії України». Програма зорієнтована на осмислення концептуальних проблем, вузлових питань історичного поступу людських спільнот від епохи зародження перших державних утворень на українських землях до сучасності. Розробники програми свідомо орієнтують вступників на знання головних закономірностей, причинно-наслідкових зв'язків історичного розвитку людського суспільства на землях України, дискусійних питань курсу та їх інтерпретацій, знання сучасних досягнень української та зарубіжної історіографії та джерельної бази .

Програма складається з пояснювальної записки, змісту навчального матеріалу, що виноситься на вступне випробування, вимог до рівня сформованості знань, умінь і навичок, критеріїв оцінювання відповідей, списку рекомендованої літератури та інтернет - ресурсів

2.СТРКТУРА ІСПИТУ

Вступне випробування відбувається в усній формі після попереднього обдумування особою, що вступає, питань екзаменаційного білета.

Теоретичні питання орієнтовані на актуалізацію здобутих знань програмового матеріалу з історії України.

Питання теоретичного рівня виявляють ступінь:

1. Знання закономірностей розвитку історичного процесу на українських землях;
2. Знання фактологічного матеріалу, що репрезентує історичні події різних періодів історії України, та головні тенденції історіографічного процесу;
3. Системності професійних знань, їх відповідність сучасним принципам наукового пізнання.

1-2 питання з переліку, поданого нижче;

3 питання – співбесіда за темою наукового дослідження:

- актуальність проблеми дослідження;
- об'єкт, предмет, мета, завдання;
- теоретико-методологічна основа;
- наукова новизна та практична значущість дослідження;
- основні положення теоретичного обґрунтування проблеми;
- зміст експериментальної роботи;
- проєктовані висновки;
- апробація отриманих результатів роботи.

3.ЗРАЗОК ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО ЗАВДАННЯ

Характеристика структури завдань у білетах. Вступне випробування проводиться за білетами, складеними відповідно до навчальних програм, за методикою, визначеною закладом вищої освіти.

До комплекту екзамену входить 20 білетів. Кожний білет складається з трьох питань. Перше питання стосується давньої, середньовічна історія,

ранньою та новою історією України, друге питання – новітньої історії України, третє питання – співбесіда за темою наукового дослідження.
Наприклад:

Національний університет біоресурсів та природокористування України
ЗАТВЕРДЖУЮ

Голова приймальної комісії

_____ С. М. Ніколаєнко

_____ 2021 року

Освітній рівень **третій освітньо-науковий**
Спеціальність *032 Історія та археологія*

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1

до вступного випробування

1. Літописання у середньовічній Русі: історіографічне і соціокультурне значення.
2. Внутрішня і зовнішня політика Української Держави гетьмана Павла Скоропадського.
3. Співбесіда за темою наукового дослідження.

Голова фахової атестаційної комісії
доктор історичних наук, професор
завідувач кафедри міжнародних відносин
і суспільних наук _____

С. О. Білан

4. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Вступний екзамен в Національному університеті біоресурсів і природокористування України оцінюється за 100-бальною шкалою.

Відповідь на кожне питання екзаменаційного білету оцінюється в 33 та 34 балів. Підсумкова оцінка за атестаційний екзамен є сумою оцінок відповідей на три питання білету.

Співвідношення між 100-бальною шкалою і значенням оцінки при виставленні підсумкової оцінки вступного екзамену наведені в таблиці 1:Таблиця 1

За 100 бальною	Екзамен
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

З метою підвищення об'єктивності визначення якості історичної підготовки вступників до аспірантури, їх здатності в повному обсязі засвоїти програму підготовки доктора філософії зі спеціальності 032 Історія та археологія проводиться оцінювання усної відповіді з історії України.

Кожне з трьох питань екзаменаційного білета оцінюється окремо. Підсумковий бал за вступне випробування за 100-бальною шкалою визначається за формулою $ПБ = B1 + B2 + B3$, де B1, B2, B3 – бали, отримані відповідно за перше, друге і третє питання екзаменаційного білета.

Таблиця 2 містить критерії оцінювання відповідей на теоретичні питання білетів

Таблиця 2

Критерії оцінювання теоретичних питань	
Характеристика відповіді	Кількість балів (B1, B2, B3)
1	2

<p>Виставляється, якщо вступник вільно володіє навчальним матеріалом. Виявляє творчі здібності, використовує набуті знання у нестандартних ситуаціях, переконливо аргументує відповіді; самостійно розкриває свої обдарування та нахили, самостійно оцінює вузлові проблеми історії, етапи і закономірностей історичного розвитку, розуміє роль окремих осіб в історії; володіє науковою термінологією. Дотримується високої культури мовлення.</p>	<p>33 (Б1, Б2) 34 (Б3)</p>
<p>Вступник вміє зіставляти, узагальнювати, систематизувати навчальну інформацію. Розкриває досить повно навчальний матеріал, що свідчить про його знання вузлових проблем історії, етапів і закономірностей історичного розвитку, розуміння ролі окремих осіб в історії. Допускає мовні огріхи.</p>	<p>29 (Б1, Б2) 31 (Б3)</p>
<p>Вступник допускає несуттєві неточності, вміє зіставляти та узагальнювати навчальну інформацію. Демонструє теоретичні знання вузлових проблем історії, етапів і закономірностей історичного розвитку, розуміння ролі окремих осіб в історії, але відсутня їх творча інтерпретація. Нечітко обґрунтовує власні думки.</p>	<p>26 (Б1, Б2) 27 (Б3)</p>
<p>Вступник у відповіді допускає декілька суттєвих неточностей. Демонструє посередній рівень знань в обсязі навчальної програми. Не розкриває актуальних питань з дисципліни, не виявляє творчого підходу. Демонструє достатній рівень знань, але нечітко виражені власні думки. При демонстрації знань вузлових проблем історії, етапів і закономірностей історичного розвитку, розуміння ролі окремих осіб в історії допускає помилки; порушена логіка відповіді, що впливає на результат та правильність висновків. Але при цьому базові положення є в основному правильними.</p>	<p>23 (Б1, Б2) 24 (Б3)</p>

<p>Вступник дає недостатньо повну відповідь, допускає ряд суттєвих помилок. Навчальний матеріал відтворює на репродуктивному рівні. При розв'язанні практичного завдання допускає грубі помилки і порушує логіку його розв'язання, що впливає на остаточний результат. Але при цьому знання вузлових проблем історії, етапів і закономірностей історичного розвитку, розуміння ролі окремих осіб в історії є в основному правильними і знаходить правильний шлях розв'язання практичного завдання. Помиляється у визначенні наукових термінів.</p>	<p>20 (Б1, Б2) 31 (Б3)</p>
--	--------------------------------

При остаточній оцінці результатів виконання завдання враховується здатність фахівця:

- застосувати сучасні теоретико-методологічні підходи, принципи та методи історичної науки;
- орієнтуватися в термінологічно-понятійному інструментарії;
- аналізувати й оцінювати історичні процеси, явища, факти, події, персоналії;
- викладати матеріал логічно, послідовно з демонстрацією сучасного історичного світогляду та мислення.

5. НАВЧАЛЬНИЙ МАТЕРІАЛ, ВИНЕСЕНИЙ НА ІСПИТ

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Давня історія України

Основні джерела для вивчення давньої історії України. Актуальні питання історіографії давньої історії України.

Поява людини на території сучасної України. Палеоліт. Мезоліт. Неоліт. Енеоліт. Культурно-історична спільнота Кукутени-Трипілля. Доба бронзи. Доба раннього заліза. Кіммерійці. Скіфи. Сармати.

Грецька колонізація і виникнення античних поселень у Північному Причорномор'ї, їхнє становище у класичний, елліністичний, римській і

пізньоантичний періоди. Доба Великого переселення народів. Матеріальна та духовна культура давніх слов'ян.

Етногенез українців.

Середньовічна історія України

Основні джерела для вивчення середньовічної історії України. Актуальні питання історіографії середньовічної історії України.

Становлення державності у східних слов'ян. Утворення Київської Русі. Внутрішня і зовнішня політика перших київських князів. Запровадження християнства. Суспільно-економічний лад давньоруської держави. Розвиток міст, ремесел, торгівлі. Становище сільського населення. Стани й основні соціальні групи. Давньоруське право, «Руська правда». Місце християнської церкви в політичному та культурному житті країни. Дипломатія київських князів IX–X ст.

Взаємини Русі з кочовими народами (печенігами, половцями). Причини і наслідки роздроблення Київської Русі. Утворення і суспільно-політичний розвиток удільних князівств (Галицького, Волинського, Чернігівського, Переяславського). Боротьба князів за київський престол.

Монгольська навала та її наслідки для історії Русі. Залежність українських земель від Золотої Орди.

Загальна характеристика культури Київської Русі. Розвиток мистецтв і літератури, пам'ятки давньоруської історіографії.

Експансія Польщі та Литви в українські землі. Приєднання Західної України до Польського королівства. Входження Центральної України до складу Великого князівства Литовського. Кревська унія 1385 р. та її значення для історії України.

Італійські колонії у Північному Причорномор'ї. Утворення Кримського ханства та його політика стосовно українських земель. Турецька експансія у Північному Причорномор'ї. Залежність Кримського ханства від Османської імперії.

Становище Галичини й Поділля у складі Польського королівства впродовж XV – першої половини XVI ст. Формування шляхетського стану як провідної суспільної верстви. Розвиток міст, цеховий устрій, розвиток міського самоврядування і поширення магдебурзького права. «Галицький Ренесанс».

Становище Київщини, Волині, Брацлавщини, Чернігівщини у складі Великого князівства Литовського протягом XV – першої половини XVI ст. Удільні князівства Гедиміновичів на українських теренах та їхня роль в історії Великого князівства Литовського. Київські князі Олельковичі. Ліквідація удільних князівств в Україні литовським урядом. Боротьба Московського великого князівства з Великим князівством Литовським за давньоруську спадщину. Особливості соціально-політичного устрою Центральної України у складі Великого князівства Литовського. Станова

структура суспільства: князі, пани, зам'яни-шляхта, міщани, селяни. Формування козацтва як соціальної групи.

Ранньонова історія України

Основні джерела для вивчення ранньонової історії України. Актуальні питання історіографії ранньонової історії України.

Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої і перехід Київщини, Брацлавщини та Волині від Великого князівства Литовського до Корони Польської. Адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Речі Посполитої. Основні верстви суспільства: магнати, шляхта, духівництво, міщанство, селяни, козацтво.

Становище Православної церкви в українських землях під литовсько-польським пануванням. Братства та їхня роль в громадському житті. Поширення впливу католицизму. Реформація та контрреформація в Україні. Берестейська церковна унія 1596 р. Громадсько-політична активність прихильників і супротивників унії. Відродження православної церкви. Київський митрополит Петро Могила та його оточення.

Запорозька Січ: виникнення, устрій. Військово-політична активність козацтва в другій половині XVI – першій половині XVII ст. П. Сагайдачний. Козацькі повстання між 1591 і 1638 рр.

Загальна характеристика української культури кінця XVI – першої половини XVII ст. Поширення друкарства. Розвиток шкільництва: Львівська братська школа, Острозька академія, Києво-Могилянська колегія, єзуїтські навчальні заклади. Полемічна література щодо церковної унії.

Національно-визвольна війна українського народу проти польського панування в середині XVII ст.: сутність, причини, періодизація. Роль гетьмана Богдана Хмельницького у національно-визвольних змаганнях. Формування української державності у ході війни. Військові дії: битви під Жовтими Водами, Корсунем, Пилявцями, Зборовом, Збаражем, Батогом, Берестечком, Жванцем. Дипломатичні акції гетьманського уряду. Зборівська та Білоцерківська угоди з польським урядом, українсько-московський союз; «Березневі статті» 1654 р. Віленське перемир'я Москви та Польщі. Дипломатія Української держави за гетьмана Б. Хмельницького. Союз гетьманського уряду зі Швецією, Трансильванією і Бранденбургом.

Гетьманування І. Виговського (1657–1659), його внутрішня і зовнішня політика. Гадяцька угода 1658 р. Українсько-московська війна 1659 р., Конотопська битва. Падіння гетьманату І. Виговського. Гетьманування Ю. Хмельницького (1659–1663), його зовнішня та внутрішня політика. Переяславські статті 1659 р. Розкол України на Правобережну і Лівобережну. Андрусівське московсько-польське перемир'я 1667 р. і його значення в українській історії.

Правобережна Україна в другій половині XVII ст., боротьба за неї між Річчю Посполитою, Московським царством та Османською імперією. Внутрішня і зовнішня політика правобережних гетьманів П. Тетері (1663–

1665), П. Дорошенка (1665–1676). Занепад української державності на Правобережжі та економічна руїна краю.

Політичне становище Лівобережної України у складі Московської держави впродовж другої половини XVII ст. Поступове обмеження української автономії. Гетьманування І. Брюховецького (1663–1668), Московські статті 1665 р. Гетьманування Д. Многогрішного (1669–1672), Глухівські статті 1669 р. Гетьманування І. Самойловича (1672–1687), Конотопські (1672 р.) і Переяславські (1674 р.) статті. Гетьманування І. Мазепи (1687–1709), Коломацькі статті 1687 р. Військово-політична активність запорозького козацтва в другій половині XVII – на початку XVIII ст. І. Сірко. Автономія Слобідської України у складі Росії в другій половині XVII – середині XVIII ст.

Дипломатія гетьмана І. Мазепи.

Суспільні верстви Гетьманщини: старшина, козацтво, духівництво, міщанство, селянство. Сотенно-полковий адміністративно-територіальний устрій.

Україна під час Північної війни 1700–1721 рр. Козацько-селянське повстання 1702–1704 рр. на Правобережній Україні під проводом С. Палія. Українсько-шведський союз, Полтавська битва 1709 р. та її значення в історії України. Українська еміграція, гетьман П. Орлик і його «Конституція» 1710 р. Гетьманування І. Скоропадського (1708–1722).

Перша Малоросійська колегія. Боротьба старшини за збереження української автономії, П. Полуботок. Гетьманування Д. Апостола (1727–1734), «Рішительні пункти» 1728 р., економічна політика гетьманської адміністрації, «Генеральне слідство про маєтності», реформування судочинства. «Правління гетьманського уряду». Україна під час російсько-турецької війни 1735–1739 рр. Запорозьке козацтво у XVIII ст.: Олешківська та Нова Січі.

Гетьманування К. Розумовського (1750–1764). Судова реформа 1760–1763 рр. Кодифікація українського права у XVIII ст. «Права, за якими судиться малоросійський народ».

Ліквідація автономії України у другій половині XVIII ст. та інкорпорація її до суспільно-політичної структури Російської імперії: остаточне скасування уряду гетьмана, діяльність другої Малоросійської колегії та генерал-губернатора П.О. Румянцева, знищення Запорозької Січі, скасування сотенно-полкового адміністративно-територіального устрою, створення намісництв і губерній, перетворення старшини на шляхетський стан, покріпачення селянства.

Російсько-турецькі війни 1768–1774, 1787–1791 рр. і Україна. Приєднання Північного Причорномор'я до Російської імперії та його колонізація українцями.

Правобережна Україна у складі Речі Посполитої у XVIII ст. Основні верстви суспільства: магнати, шляхта, духівництво, міщанство, селянство. Роль євреїв у суспільно-економічному житті краю. Рухи опришків і

гайдамаків. Коліївщина – народне повстання 1768 р. Розподіли Речі Посполитої, приєднання Галичини до монархії Габсбургів, а Київщини, Поділля та Волині – до Російської імперії.

Загальна характеристика української барочної культури. Архітектура, образотворче мистецтво, література, розвиток історіографії. Києво-Могилянська академія як осередок вищої освіти та культури в українських землях. Василіянські школи.

Нова історія України

Основні джерела для вивчення нової історії України. Актуальні питання історіографії нової історії України.

Соціально-політичне становище й адміністративно-територіальний устрій українських земель у складі Російської імперії та монархії Габсбургів.

Українське національне відродження XIX ст.: сутність, передумови, періодизація, регіональні особливості. Вплив ідеології романтизму на виникнення українофільства. Традиціоналізм дворянства Лівобережної України. Громадсько-політичні рухи на Наддніпрянській Україні першої чверті XIX ст.: масонство, декабристи. Харківський університет як вогнище українофільства першої третини XIX ст. Польське українофільство (В. Терлецький, М. Чайковський, Ф. Духінський), польські повстання на українських теренах.

Кирило-Мефодіївське братство – перше політичне товариство українофілів, його склад та програмові документи («Книга буття українського народу», «Статут Слов'янського братства св. Кирила і Мефодія»), М. Костомаров, П. Куліш, В. Білозерський. Значення творчої та громадської діяльності Т. Шевченка для українського національного відродження. Формування ідеологічної платформи українського національно-визвольного руху й окремишньої модерної української національної ідентичності.

Соціально-протестні рухи першої половини і середини XIX ст.: повстання подільського селянства під проводом У. Кармалюка, Київська козаччина 1855 р.

Кримська війна 1853–1856 рр. й Україна. «Великі реформи» в Російській імперії 60–70-х рр. XIX ст. (селянська, земська, судова, військова тощо) та особливості їх проведення в українських землях.

Активізація українофільства на рубежі 50–60-х рр. XIX ст. у зв'язку із загальною лібералізацією громадсько-політичного життя в Російській імперії на початку правління Олександра II. Українська громада у Петербурзі, видання часопису «Основа». Рух

«хлопоманів», виникнення українських громад в Києві, Чернігові, Полтаві, Одесі, Харкові тощо, їхня громадська та культурно-просвітницька діяльність. «Валуєвський циркуляр» 1863 р. – обмеження поширення українського друкованого слова.

Київська «стара громада» у 70-ті рр. XIX ст. В. Антонович. Урядові репресії проти українофілів: «Емський указ» 1876 р. щодо припинення пропагування ідей українського національного визволення в періодиці та інших друкованих виданнях. Університетські центри в Україні у XIX ст. Українська політична еміграція. М.П Драгоманов та «жєневський гурток» (С. Подолинський, М. Павлик), видання часопису «Громада», ідеологія «громадівського соціалізму». Формування соціалістичного напрямку в українському національно-визвольному русі.

Промисловий переворот в українських землях, становлення індустріального суспільства.

Діяльність народників на українських теренах, їхня ідеологічна платформа, таємні народницькі революційні організації («Земля і Воля», «Народна Воля», «Чорний Переділ»), ставлення російських революціонерів до українського національного питання. Народницькі гуртки в Україні. «Ходіння в народ» і «Чигиринська змова» 1877 р. Терористичні акції. Українці у лавах народників. Вплив народницької ідеології на український національно-визвольний рух.

Українські земські діячі другої половини XIX – початку XX ст.

«Братство тарасівців»: програма та склад. Студентський рух на рубежі XIX і XX ст. Поширення в Україні марксизму, М. Зібер. Марксистські гуртки. Утворення

Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП) та її діяльність на українських теренах, більшовизм і меншовизм.

Робітничий та селянський рухи на початку XX ст. Революція 1905–1907 рр. в Україні: повстання в армії та на флоті, робітничо-селянські протестні виступи; маніфест від 17 жовтня 1905 р. про громадянські права і свободи для населення Російської імперії; пожвавлення українського національно-визвольного та культурно-просвітницького руху: поширення на Наддніпрянщині осередків товариства «Просвіта», створення україномовної преси; діяльність українських представників у I Державній Думі.

Післяреволюційний реакційний режим («третьочервнева монархія»), згорання діяльності українських громадських та культурно-просвітницьких установ. Столипінська аграрна реформа в Україні; переселення українських селян до Сибіру і Далекого Сходу (Зелений Клин).

Українські політичні партії на Наддніпрянщині на початку XX ст., їх склад, соціальна база та програми вирішення національних і соціальних протиріч.

Революційна українська партія (РУП), Українська соціал-демократична робітничка партія (УСДРП), Товариство українських поступовців (ТУП).

Діяльність на території України провідних загальноросійських політичних партій та громадських об'єднань: більшовиків, меншовиків, есерів, кадетів, октябристів, чорносотенців.

Особливості українського національного відродження в Галичині. Греко-католицьке духівництво як провідна соціальна сила галицького

українофільства першої половини ХІХ ст. «Руська трійця» (Я. Головацький, М. Шашкевич, І. Вагилевич). Революція 1848–1849 рр. в Австрійській імперії та її вплив на соціально-політичну ситуацію в Західній Україні, діяльність «Головної Руської Ради» й українських представників у рейхстазі. Селянська реформа. Українське питання на Слов'янському з'їзді в Празі. Перші культурницькі інституції: Ставропігіальний інститут, Народний Дім, «Галицько-руська матиця». Громадсько-політичні угруповання: «москвофіли» та «народовці». Утворення організаційної інфраструктури для розвитку українського національно-визвольного руху в Галичині: товариство «Просвіта», Наукове товариство імені Т. Шевченка; молодіжні спортивно-виховні організації «Сокіл», «Січ»; розвиток кооперативного руху, шкільництво. Українська преса в Галичині (газета «Діло» тощо). Українські парламентарі в австрійському рейхстазі та крайових сеймах. Зв'язки між діячами національного відродження із Західної та Наддніпрянської України. Виникнення політичних партій в західноукраїнських землях, їхній склад, соціальна база та програми вирішення національних і соціальних протиріч. Особливості соціально-політичного становища українців в Закарпатті та Буковині. Західноукраїнська трудова еміграція до Нового Світу.

Загальна характеристика української культури ХІХ ст. Розвиток освіти, науки, культури, мистецтв.

М.С. Грушевський як науковець і політичний діяч. Б.Д. Грінченко: наукова, просвітницька, педагогічна та літературна діяльність.

Віровизнання в Україні на початку ХХ ст.: становище Православної церкви на Наддніпрянщині та Греко-католицької церкви в Західній Україні, соціальний склад духівництва, його участь у громадсько-політичному житті.

Новітня історія України

Українські землі під час Першої світової війни 1914–1918 рр., головні бойові дії на території України, українське питання в планах ворогуючих таборів. Ставлення провідних українських політичних сил до війни. Утворення Загальної Української Ради, Союзу Визволення України. Українські січові стрільці. Російський окупаційний режим в Західній Україні.

Українська національно-демократична революція 1917–1921 рр.: передумови, основні рушійні сили, періодизація. Лютнева революція 1917 р. в Росії, падіння самодержавства, утворення Тимчасового уряду та його місцеві органи влади на території України. Ради робітничих і солдатських депутатів як альтернативні органи революційної влади. Утворення Української Центральної Ради, її партійний склад і керівні діячі. Перетворення Центральної Ради (ЦР) на український революційний парламент, її універсали як програмові документи. Утворення органу виконавчої влади ЦР – Генерального секретаріату, його персональний склад та компетенції. Стосунки ЦР з Тимчасовим урядом. Діяльність загальноросійських політичних усіх ідеологічних спрямувань сил в Україні, їхні взаємини з ЦР. Міжфракційна боротьба в середині ЦР.

Жовтневий переворот 1917 р.: падіння Тимчасового уряду, встановлення більшовицької диктатури. Ставлення провідних українських політичних сил до перевороту, проголошення утворення Української Народної Республіки (УНР). Взаємини між більшовицьким урядом та ЦР. Дипломатія Української Народної Республіки. Перший Всеукраїнський з'їзд рад у Харкові в грудні 1917 р. і проголошення створення в Україні радянської влади. Війна Радянської Росії проти УНР наприкінці 1917 – на початку 1918 рр.; трагедія під Крутами.

Проголошення незалежності УНР. Більшовицький окупаційний режим в Україні на початку 1918 р. Брестський мирний договір УНР з Німеччиною, Австро-Угорщиною та їхніми союзниками. Німецька та австро-угорська окупація Наддніпрянщини, повалення радянської влади.

Контрреволюційний переворот 29 квітня 1918 р.: ліквідація Центральної Ради й УНР, утворення Української держави на чолі з гетьманом П. Скоропадським. Соціальна база гетьманського режиму, його стосунки з німецькими окупантами. Опозиційні сили. Політика гетьманського уряду в галузі державного управління, економіки, культури. Дипломатія гетьмана П. Скоропадського.

Освітня політика українських урядів у добу національної революції 1917–1921 рр. Український церковний рух першої третини ХХ ст.

Повалення гетьманського режиму, його причини та наслідки. Відновлення УНР і прихід до влади Директорії, її керівний склад й ідеологічні засади внутрішньої та зовнішньої політики. Аграрне питання, економічна криза, дезорганізація державного управління. Збройні формування Директорії. Роль В. Винниченка та С. Петлюри у визвольних змаганнях.

Інтервенція Антанти на Півдні України. Білий рух в Україні, його соціальна база, цілі та завдання щодо українського питання. Денікінщина. Врангелівщина.

Розпад Австро-Угорської імперії та утворення Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР), засади її державного устрою, керівні діячі. Українська Галицька Армія (УГА). Збройна боротьба ЗУНР проти польської агресії у 1918–1919 рр. Злука ЗУНР з УНР, трансформація ЗУНР на Західну область УНР (ЗОУНР). Окупація Польщею Галичини. Діяльність уряду ЗОУНР в еміграції.

Створення Комуністичної партії більшовиків України (КП(б)У). Наступ більшовицьких військ в Україну і відновлення у 1919 р. радянської влади на Наддніпрянщині. Запровадження політики воєнного комунізму, продовольча диктатура. Окупація Наддніпрянщини білими військами в другій половині 1919 р. Партизанські рухи в Україні під час громадянської війни. Махновщина.

Відновлення радянської влади в Україні взимку 1919–1920 рр. Варшавський договір між УНР і Польщею, радянсько-польська війна 1920 р.,

Ризький мирний договір 1921 р. Остаточний розгром білого руху більшовицькими військами у Північному Причорномор'ї у 1920 р.

Новації в царині освіти та шкільництві під час Української національно-визвольної революції 1917–1920 рр. Віровизнання в Україні в добу визвольних змагань.

Українське питання в міжнародних відносинах після Першої світової війни. Розподіл західноукраїнських земель між Польщею, Чехословаччиною, Румунією.

Українська Соціалістична Радянська Республіка, її державний лад, політичний режим, адміністративно-територіальний устрій, особливості соціальної структури у 20-ті рр XX ст. Входження УСРР до складу Союзу Радянських Соціалістичних Республік (СРСР).

Криза політики воєнного комунізму. Голодомор 1921–1923 рр. Нова економічна політика (НЕП), передумови її запровадження й особливості в Україні. НЕП у сільському господарстві. НЕП у промисловості. Згорання НЕПу.

Українізація: причини, хід, керівні діячі, досягнення. Українізація державного апарату, науково-просвітницьких закладів. Кампанія з ліквідації неписьменності. Опір українізації та її згорання.

Український націонал-комунізм. «Хвильовизм». «Шумськизм». «Волобуєвщина». Індустріалізація УСРР, її соціальні наслідки.

Колективізація селянства: передумови, початок суцільної колективізації, ліквідація куркульства, селянські протести проти колективізації, їх форми і масштаби, соціальні наслідки колективізації. Голодомор 1932–1933 рр. як геноцид української нації, його демографічні та соціокультурні наслідки.

Формування сталінського тоталітарного режиму. Масові репресії: справа «Спілки визволення України» і нищення української інтелігенції, переслідування опозиціонерів і партійні чистки, «єжовщина» («Великий терор» 1937–1938 рр.). Ідеологічне обґрунтування масових репресій.

Галичина та Західна Волинь у складі II Речі Посполитої. Ставлення польського уряду до українського питання. Осадництво. Пацифікації. Соціально-економічне становище західноукраїнського населення: аграрне питання, кооперативний рух. Інтелігенція як провідна верства суспільства. Українські політичні партії: Українське національно-демократичне об'єднання (УНДО), Комуністична партія Західної України (КПЗУ). Роль греко-католицької церкви в громадсько-політичному житті, митрополит Андрей Шептицький. Ідеологія українського інтегрального націоналізму. Утворення Організації Українських Націоналістів (ОУН), її провідники, цілі та методи діяльності; фракції бандерівців і мельниківців.

Особливості соціально-економічного та суспільно-політичного становища українського населення в Чехословаччині та Румунії у 20–30 рр. XX ст.

Загальна характеристика розвитку української культури у 1920-ті та 1930-ті рр. Новації в літературі, мистецтві, науці, освіті. Масові репресії проти діячів культури:

«Розстріляне відродження».

Релігійне життя в українських землях у 20–30-ті рр. ХХ ст.: православне духівництво в підрадянській Україні, Українська автокефальна православна церква, Українська греко- католицька церква в умовах польської окупації.

Українське питання в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни. Карпатська Україна: від автономії у складі Чехословаччини до незалежності, окупація її Угорщиною. Пакт Молотова-Ріббентропа і доля західноукраїнських земель.

Приєднання до Радянської України Галичини, Буковини та Південної Бессарабії.

«Радянізація» Західної України у 1939–1941 рр.

Напад Німеччини та її союзників на СРСР у 1941 р. Військові дії на території України у 1941–1942 рр. Нацистський окупаційний режим. Адміністративно-територіальний поділ: Рейхскомісаріат Україна, дистрикт Галичина у складі Генерал-губернаторства у Польщі, Трансністрія під владою Румунії. Громадське життя в Україні в умовах нацистської окупації, стан культури, шкільництва, віровизнання. Експлуатація економічних ресурсів України нацистами. Рух Опору проти окупантів, його основні течії: радянські партизани та підпільники, Українська Повстанська Армія (УПА). Військові дії на українських теренах у 1943–1944 рр. Відступ військ Німеччини та її союзників з України. Відновлення в Україні сталінського тоталітарного режиму. Депортація з рідних земель кримських татар, понтійських греків та інших малих народів. Наслідки Другої світової війни для України: демографічні, економічні, соціально-політичні.

Україна як держава-засновниця ООН.

Повоєнне врегулювання західних кордонів СРСР, приєднання до Радянської України Закарпаття. Примусове виселення українського населення з Лемківщини, Посяння, Підляшшя, Холмщини, що увійшли до складу Польщі. Насадження сталінського тоталітарного режиму в західноукраїнських землях: боротьба проти УПА, знищення греко-католицької церкви, колективізація селянства, масові репресії проти нелояльних до радянської влади елементів.

Відновлення сільського господарства та промисловості у повоєнні роки. Голодомор 1946–1947 рр.

Ідеологічні «чистки» кінця 40-х – початку 50-х рр. ХХ ст.: боротьба з «космополітизмом» й «українським буржуазним націоналізмом» серед інтелігенції.

Українська діаспора у боротьбі за відновлення української державності після Другої світової війни.

Радянська Україна в добу «хрущовської відлиги». Ослаблення тоталітаризму в СРСР: десталінізація, відносна лібералізація громадського життя, часткова реабілітація жертв політичних репресій. Реформи в аграрному секторі та промисловості. Підвищення загального рівня життя.

Українські «шестидесятники». Рух Опору радянському режиму: поєднання вимог соціальних змін з національно-визвольними змаганнями; правозахисники, релігійні дисиденти. «Українська Гельсінська група». Репресії проти діячів Руху Опору.

Релігійне життя в Україні в другій половині 40-х – першій половині 80-х рр. ХХ ст.

Радянська Україна в добу «брежнєвського застою». Посилення консервативних тенденцій в громадсько-політичному житті країни. Соціальна структура населення. Початок системної кризи радянської економіки.

Культурне життя в Радянській Україні: література, наука, кінематограф, театр, музика, живопис.

Політика «Перебудови»: сутність і особливості в Україні. Гласність. Демократизація суспільного життя. Економічні реформи («прискорення», запровадження госпрозрахунку, самофінансування, бригадного підряду, оренди, кооперативів, дозвіл індивідуальної трудової діяльності), причини їхньої низької ефективності. Політичний плюралізм і втрата комуністичною партією керівної політичної ролі. Громадсько-політичні організації національно-демократичного спрямування: Народний Рух України, Товариство української мови імені Т. Шевченка. Багатопартійність.

Чорнобильська катастрофа.

Суверенізація України: Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. Спроба державного перевороту в Радянському Союзі у серпні 1991 р. та розпад СРСР. Здобуття Україною незалежності: Акт проголошення незалежності від 24 серпня 1991 р.

Проблеми формування в Україні постіндустріального (інформаційного) суспільства.

Економічна криза 1990-х рр. та шляхи її подолання. Зміни у політичному режимі. Формування основ національної зовнішньої політики, основні цілі та завдання сучасної української дипломатії.

Тенденції в розвитку української культури на межі ХХ і ХХІ ст.

Релігійне життя в Україні наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр. Відродження Української Греко-католицької та Української автокефальної православної церков України наприкінці 1980-х рр.

Міжконфесійні взаємини в незалежній Україні, роль церков у сучасному українському суспільстві. Утворення Української православної церкви Київського патріархату.

Роль еміграції та діаспори в новітній історії України. Причини еміграції, її хвилі. Розселення українців у світі. Самоорганізація української діаспори. Зв'язки закордонного українства з батьківщиною.

Приватизація засобів виробництва. Лібералізація цін. Грошова реформа. Диференціація суспільства. Інтегрування України в європейське та світове співтовариство. Соціально-економічне та культурне життя. «Газові» та «торгівельні війни» з Росією.

«Революція Гідності». Агресія Росії проти України. Анексія Криму. Президентські вибори 2014 р. Антитерористична операція. Угода про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС). Безвізовий режим з Європейським Союзом. Президентські вибори 2019 р. Операція об'єднаних сил. Україна в умовах карантину та боротьби з COVID-19.

ОРІЄНТОВНІ ПИТАННЯ З ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

1. Номади у Північному Причорномор'ї: економіка і соціум.
2. Антична (греко-римська) цивілізація в Північному Причорномор'ї та її варварська периферія.
3. «Історія» Геродота як джерело для дослідження етнокультурних процесів у Північному Причорномор'ї.
4. Матеріальна і духовна культура давніх слов'ян.
5. Розвиток соціальної структури середньовічної Русі: джерела та історіографія проблеми.
6. Літописання у середньовічній Русі: історіографічне і соціокультурне значення.
7. Динаміка соціальної структури в українських землях у пізньому середньовіччі (XIV–XVI ст.).
8. Литовські статuti як історичне джерело.
9. Ренесансні впливи на українську культуру.
10. Виникнення українського козацтва: джерела та історіографія проблеми.
11. Братський рух в українських землях у ранньоновий час.
12. Роль міського самоврядування за магдебурзьким правом у соціальній історії України ранньонового часу.
13. Острозький культурний осередок (остання третина XVI – початок XVII ст.): провідні діячі та головні напрямки діяльності.
14. Берестейська церковна унія: генеза та наслідки для соціально-політичного і культурного розвитку України.
15. Полемічна література кінця XVI – початку XVII ст.: причини появи, проблематика, провідні автори.
16. Київський культурний осередок першої половини XVII ст.: провідні діячі та головні напрямки діяльності.
17. Українська національно-визвольна війна 1648–1676 рр.: причини, рушійні сили, історичне значення, відображення в історіографії.
18. Розвиток соціальної структури Гетьманщини в другій половині XVII–XVIII ст.

19. Політика російського абсолютизму щодо української автономії (друга половина XVII– XVIII ст.).
20. Українська барокова культура: матеріальні та духовні аспекти.
21. Українське літописання ранньонового часу.
22. Становище українських земель у складі Російської та Австрійської імперій: порівняльний аналіз.
23. Український дворянський традиціоналізм другої половини XVIII – початку XIX ст. і його висвітлення в історіографії.
24. Українофільство першої половини XIX ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
25. Ідеологія Кирило-Мефодіївського товариства.
26. Західноукраїнські землі під час революції 1848–1849 рр. в Австрійській імперії.
27. Реформи 60–70-х рр. XIX ст. в Російській імперії та особливості їх проведення в українських землях.
28. Промисловий переворот і становлення індустріального суспільства в Україні.
29. Громадівський рух другої половини XIX ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
30. Наукове товариство ім. Т. Шевченка (НТШ): напрями діяльності та роль в українській культурі на рубежі XIX–XX ст.
31. «Народовці» та «москвофіли» в суспільно-політичному житті Західної України другої половини XIX – початку XX ст.
32. Політичні партії в Західній Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
33. Політичні партії в Наддніпрянській Україні наприкінці XIX – на початку XX ст.: ідеологічні засади та провідні діячі.
34. Україна під час російської революції 1905–1907 рр.
35. Український націогенез (XIX–XX ст.): методологія дослідження та історіографія проблеми.
36. «Історія України-Русі» М.С. Грушевського і її місце в українській історіографії.
37. Історична концепція М.С. Грушевського.
38. Університети як центри розвитку історичної науки в Україні у XIX – на початку XX ст.
39. Археографія в українській історичній науці XIX – початку XX ст.
40. «Державницький напрям» в українській історіографії. Історична концепція В. Липинського.
41. Історіографія Української революції 1917–1920 рр.
42. Передумови, рушійні сили та наслідки Української революції 1917–1921 рр.
43. Універсали Української Центральної Ради як історичне джерело.
44. Внутрішня і зовнішня політика Української Держави гетьмана Павла Скоропадського.

45. Нова економічна політика (НЕП) в Українській СРР.
46. Українізація в Українській СРР: політичний і соціокультурний аспекти.
47. Розвиток історичної науки у Всеукраїнській академії наук (ВУАН).
48. Голодомор 1932–1933 рр.: джерела та історія дослідження.
49. Радянський тоталітарний режим в Україні: генеза, специфіка, періодизація, наслідки.
50. Антинацистський Рух Опору в Україні під час Другої світової війни: соціальна база і напрями діяльності.
51. Організація українських націоналістів (ОУН): ідеологія, методи діяльності, політичні фракції.
52. Шістдесятники в історії української культури.
53. Дисидентський рух в Україні у 60–80-х рр. ХХ ст.
54. Науково-технічна культура України другої половини ХХ ст.
55. Розвиток української історіографії в умовах радянського тоталітарного режиму.
56. Розпад Радянського Союзу і проголошення незалежної України: причини, рушійні сили, історичне значення.
57. Тенденції соціально-економічного розвитку України після здобуття незалежності (кінець ХХ – початок ХХІ ст.).
58. Зовнішня політика України наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.
59. Культурні процеси в пострадянській Україні.
60. Дослідження краєзнавчої проблематики в українській історіографії.
61. Історія повсякденності в сучасній українській історіографії.
62. Біографічні дослідження в сучасній українській історичній науці.
63. Міграційні процеси в новій і новітній історії України. Формування української діаспори.
64. Приватизація засобів виробництва.
65. Лібералізація цін. Грошова реформа.
66. Диференціація суспільства.
67. Інтегрування України в європейське та світове співтовариство.
68. Соціально-економічне та культурне життя. «Газові» та «торгівельні війни» з Росією.
69. «Революція Гідності».
70. Агресія Росії проти України. Анексія Криму.
71. Президентські вибори 2014 р.
72. Антитерористична операція.
73. Угода про асоціацію з Європейським Союзом (ЄС).
74. Безвізовий режим з Європейським Союзом: ризики та перспективи.
75. Президентські вибори 2019 р.
76. Операція об'єднаних сил.
77. Україна в умовах карантину та боротьби з COVID-19

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. 100 найвідоміших українців. – К.: КМ Books, 2015. – 680 с.
2. Аркас М.М. Історія України-Русі / Микола Аркас ; [упоряд., передм. Коваль Р. М.]. – Репр. вид. 1912 р. – Київ: Холодний Яр ; Кам'янець-Подільський: Медобори, 2013. – 424 с.
3. Багацький В.В. Історія України: підручник / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – Вид. третє, доп. і переробл. – К.: Алерта, 2010. – 388 с.
4. Бадах Ю.Г. Історія України. Практикум: навч. посіб. / Ю. Г. Бадах ; Київ. нац. торгов.- екон. ун-т. – К.: Київ. нац. торгов.-екон. ун-т, 2011. – 408 с.
5. Бойко О.Д. Історія України : підручник / О. Д. Бойко. – 5-те вид., допов. – Київ : Академвидав, 2014. – 717 с.
6. Губіна С.Л. Історія України в таблицях і схемах: основ. події, іст. док., політ. лідери, іст. факти, першоджерела: [навч. посіб.] / [Губіна Світлана Леонідівна]. – Вид. 3-тє, допов. – Харків: Торсінг плюс, 2014. – 93 с.
7. Земерова Т.Ю. Історія України. Основні події історії України. Політичний, економічний і культурний розвиток. Хронологічна таблиця: [посібник] / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Х.: Співак В. Л.: Весна, 2014. – 511 с.
8. Земерова Т.Ю. Історія України. Основні події історії України. Політичний, економічний і культурний розвиток. Хронологічна таблиця : [посібник] / Т. Ю. Земерова, І. М. Скирда. – Х. : Співак В. Л. : Весна, 2014. – 511 с.
9. Історія України : курс лекцій / [В. М. Щербатюк та ін.] ; за ред. д-ра іст. наук В. М. Щербатюка ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ : Фенікс, 2014. – 375 с.
10. Історія України в особах. Козаччина: [нариси] / [Горобець В. М. та ін.]. – К.: Україна, 2013. – 301 с.
11. Історія України. Комплексний довідник + профільний рівень / [уклад.: Воропаєва В. В. та ін.]. – Видю 5-те, допов. та перероб. – Харків: Весна: Співак В. Л., 2014. – 703 с.
12. Історія України: довідник / упоряд.: С. Крупчан [та ін.]. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Казка, 2010. – 736 с.
13. Історія України: курс лекцій / [В. М. Щербатюк та ін.] ; за ред. д-ра іст. наук В. М. Щербатюка ; Нац. акад. внутр. справ. – Київ: Фенікс, 2014. – 375 с.
14. Історія України: підручник / Г.Д. Казьмирчук [та ін.] ; наук. ред. Г.Д. Казьмирчук ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: Логос, 2010. – 648 с.
15. Лазарович М.В. Історія України: навч. посіб. / М. В. Лазарович. – 2-ге вид., виправл. і доповн. – К.: Знання, 2011. – 686 с.
16. Литвин В.М. Історія України: підручник / Володимир Литвин ; [відп. ред. В. А. Смолій] ; Нац. акад. наук України, Ін-т історії

- України. – К.: Наукова думка, 2013. – 989 с.
17. Мицик Ю.А. Історія України : навч. посіб. / Юрій Мицик, Олег Бажан. – Київ : Кліо, 2015. – 677 с.
  18. Палій О.А. Історія України: [посібник] / Олександр Палій. – Вид. 2-ге, допов. – Київ: К.І.С, 2015. – 594 с. Пасічник М. С. Історія України та її державності: конспект лекцій / М.С. Пасічник, С. М. Пасічник, О. М. Васишин ; Укр. акад. друкарства. – Вид. 2-ге, допов. – Львів: Укр. акад. друкарства, 2011. – 759 с.
  19. Плохій С. Брама Європи. Історія України від скіфських воєн до незалежності / Пер. з англ. Р. Клочко. – Х., 2016. – 496 с.
  20. Подільський М.М. Історія України 1990–2012 рр. (Руїна – чи не втрачена надія) / Мирослав Подільський. – К.: Сталь, 2013. – 312 с.
  21. Сорока Ю. 100 важливих подій історії України. – К.: Фоліо, 2019. – 208 с.
  22. Сулько В. С. Історія України: навч. посіб. / В. С. Сулько ; Рівнен. держ. гуманіт. ун-т, Каф. історії України. – Рівне: О. Зень [вид.], 2011. – 543 с.